

ELŐSZÓ

„[...] Arra a meggyőződésre jutottam, hogy meg kell kísérelni a határon túli magyarok helyzetének megbízható felmérését, a gondok és aggasztó folyamatok számba vételét, az új nemzedékek érzéseinek és álláspontjának megismerését, s esetleg megoldási javaslatok kidolgozását is. Mind ezt kilépve a frázisok, a romantikus elképzelések, továbbá a magyarországi belpolitikai szempontok köréből.

Ehhez első lépésként a Kárpát-medencében a határokon túli területeken elő, ott működő értelmiségiek, szakemberek, a civil szférában ténykedő személyek véleményét szeretném kikérni. Mit tartanak ők a leginkább égető problémáknak kisebbségi létükkel kapcsolatban, milyen elképzeléseik vannak a megoldásra, vagy legalább a károk csökkentésére; milyen pozitív folyamatok vannak, melyek a többségi nemzettel való együttélés kilátásai, hogy lehet a kisebbség gazdasági helyzetén javítani? Azok álláspontját szeretném megismerni, akik tudományos alaposággal, másrészt mindennapi tapasztalatok alapján ismerik az adott nemzeti közösség helyzetét, állapotát, a magyarországi támogatási rendszer irányait és zsákutcait.

[...] A meghívottak helyzetértékelését és javaslatait szeretném megismerni, túl a napi politika szempontjain, a pénzügyi kérdéseken, a részérdekeken, a rövidtávú megoldásokon.

A konferencia-sorozat főbb kérdésfelvetései a következők lennének:

– Milyen az adott határon túli magyar közösség szociális, gazdasági, kulturális, oktatási helyzete? Melyek a főbb trendek (elvándorlás, asszimiláció, népességfogyás stb.)? Melyek az adott közösség intézmény- és társadalomépítésének főbb vonásai, hiányai, kudarcai? Mindezekben a tömbmagyarság és a szórványban élők helyzetének és igényeinek különbségét is tisztázni kellene; ugyanúgy, mint a különböző korosztályokét is. Melyek azok a problémák, amelyekről a tömegtájéko-

tatás nem beszél (munkanélküliség, alkoholizmus, analfabetizmus, a magyarajkú romák ügye), mégis fontosak a kisebbség életében?

– Melyek a jelenlegi magyar támogatáspolitikai főbb problémái? Mire jut, és mire kellene, hogy jusson? Mennyiben elválaszthatók a kulturális-oktatási és a politikai célú támogatások? Szükség van-e normatív finanszírozásra? Hogyan kellene átalakítani az egyes alrendszereket?

– Melyek a kitörés főbb irányai? Mit támogasson inkább Budapest: intézményalapítást (Sapientia, Selye) vagy embermentést (szórványkérdés), esetleg valami mást? Milyen jövőképet képzelünk el ezeknek a közösségeknek? Mennyiben helytálló ma a „szülőföldön való boldogulás” jelszava? Hogyan lehet a kisebbségi nemzetrészt gazdasági erejét fejleszteni? Milyen szerepük lehet az egyházaknak, és hogyan tudjuk integrálni a vallástalanokat? Tabutéma, vagy meg lehet-e nyilvánosan vitatni a magyarországi betelepítés kérdését?

[...] Egy ilyen konferencia-sorozat, párbeszéd, együttgondolkodás eredményeképp reményeim szerint megújult szemlélettel, hasznos és végrehajtható javaslatokkal állhatunk a közvélemény elé, segíthetjük a magyarországi és a határon túli magyar döntéshozókat, de mindenek előtt a magyar nemzetet. [...]

Ezekkel a gondolatokkal hívtam meg 2006 áprilisában a Határon túli magyarság a 21. században címmel meghirdetett tanácskozás-sorozat első konferenciájának résztvevőit. Az alapozó megbeszélést további konferenciák követték: 2006 novemberében az identitás-megőrzésről tömbben és szórványban; 2007 tavaszán az autonómiáról, regionalizmusról és a regionális fejlettségről, összefoglalóan a támogatáspolitikáról, befektetésekről és a civil kezdeményezésekről; végül 2008 novemberében a határon túli oktatás és képzés helyzetéről. Az egyes konferenciákkal kapcsolatos információk megtalálhatóak a Köztársasági Elnöki Hivatal honlapján és az ehhez a könyvhöz mellékelte CD-n is. Az előadások jó része szerkesztett formában megjelent a Pro Minoritate című folyóiratban is.

Az öt tanácskozáson elhangzott előadások nagy része a tényanyagon kívül javaslatokat is tett a jövőbeli nemzetpolitika számára. Ez a tanulmánykötet nem csupán a konferencia-sorozat tanulságait összegezi, hanem a szerzők a szakirodalmat és a legfrissebb kutatásokat figyelembe véve vázolják fel a jelenlegi folyamatokat, és adnak támpontokat a magyarországi magyarság- és identitáspolitika fejlesztéséhez.

Szükség van erre a tárgyilagos szembenézésre az összmagyarság helyzetével és jövőjével. Már első elnöki beszédemben, 2005 Szent István napján felhívtam a figyelmet arra, hogy a határon túli magyarok kérdésében tudás nélkül a pusztán érzelmi hozzáállás könnyen tévútra vezet. Nem elég a kisebbségi jogokért harcolni, hanem ismerni kell a szomszéd államokban élő magyarságot, és empátiával kell fordulni a szomszéd népek felé is. De semmiképpen nem állítanám szembe a tudást és az érzelmeket. Ész és szív éppen ez ügyben egyaránt szükséges, de szükséges az egyensúlyuk is. A konferenciákkal párhuzamosan igen sok látogatást tettem a környező országok magyarlakta vidékeire; olyan helyeken is, ahol magyar államfő, de még anyaországi politikus sem járt soha. Bizony csordultig telt a lélek. Hálával tartozom mindazoknak, akikkel találkoztam, és akik bizalommal fogadtak. A 2005-ös népszavazás után együtt mutattuk meg, és együtt éreztük át, hogy a magyar nemzet egy.

Az utóbbi években itthon és külföldön egyaránt egyre erőteljesebben képviseltem a magyar nemzet mint kulturális értelemben vett nemzet koncepcióját. A közös anyanyelven, kö-

zős történelmen, kultúrán és identitástudaton alapuló magyar nemzet élő egységet képez. Ezt az egységet nem veszélyezteti, hogy a magyar nemzet az elmúlt évtizedekben több központúvá vált, külföldön élő részei különböző kultúrákba is integrálódtak. Másrészt a kulturális nemzet egysége nem veszélyezteti azoknak az államoknak a területi integritását, amelyekben egyes nemzetrészei kisebbségben élnek. Magyarországnak pedig joga és kötelessége a határon túl élő magyarság sorsával törődni, és érdekükben fellépni. Ennek az alkotmányos felelősségnek jegyében hívtam össze a konferenciákat, és kértem fel a kötet szerzőit is.

Budapest, 2010. február 16-án

Sólyom László